

Ennakkolausunto Jokilaaksojen pelastuslaitoksen palvelutasopäätökseen ja varallaoloasiaan

98/00.04.01/2020

Khall 17.08.2020 § 208

Jokilaaksojen pelastuslaitoksen johtokunta kirjoittaa 3.6.2020:

" Varallaolojärjestelyistä luopuminen Jokilaaksojen pelastuslaitoksessa

Jokilaaksojen pelastuslaitoksen johtokunta 03.06.2020 § 29

Liite 9/2020: Muistio pelastuslaitoksen varallaolokäytännöt muuttuvassa Suomessa - muutostyö käynnistetään Jokilaaksojen pelastuslaitoksessa

Liite 10/2020: Kyselylomake alueen kuntiin

Oheismateriaalina lähtövarmuusehdotus diasarjapää

Pelastustoimessa on vuosikymmenten ajan lähes koko Suomessa varmistettu pelastustoiminnan kiireellistä palvelutuotantoa sopimalla työntekijöiden ja viranhaltijoiden sekä sopimushenkilöstön hälytettävyydestä vapaa-ajaltaan varallaolon avulla.

Jokilaaksojen pelastuslaitoksessa varallaoloa on suostumuksellaan tehneet useat päätoimiset viranhaltijat ja työntekijät sekä sopimushenkilöstöön lukeutuvat sivutoimiset ja vpk-taustaiset henkilöt. Varallaolovuorottelua on tehty 1- 4 henkilön vahvuudella/paloasema kaikkiaan 19 paloasemalla lähinnä virka-ajan ulkopuolella. Varallaolon taajuus on pääsääntöisesti vaihdellut 4 – 7 viikon välein.

Pelastustoimen varallaoloihin liittyvä oikeuskäytäntö on vuoden 2015 jälkeen muuttunut alkaen Korkeimman oikeuden päätöksestä KKO 2015:48. Suomalaiseen oikeuskäytäntöön vaikuttaa myös EU-tason tuomioistuinratkaisu (EUT-518/15 ns. Matzak-tapaus). Viimeisimpiä asiaan vaikuttavia ratkaisuja Suomessa ovat Itä-Suomen hovioikeuden ratkaisu 8.4.2019 (518/443) johon Korkein oikeus ei antanut valituslupaa (27.11.2019, S2019/332) sekä Työtuomioistuimen ratkaisut 2019:91 sekä 2020:30.

Suomessa eri oikeusasteissa jo ratkaistujen kanteiden lisäksi on vireillä työtuomioistuimessa useita eri pelastuslaitoksia koskevia varallaoloihin liittyviä jälkikäteisiä palkkasaatavavaatimuksia ja mitä ilmeisimmin myös eri käräjäoikeuksissa on vastaavia asioita vireillä. Lisäksi EU-tuomioistuimessa on vireillä ainakin yksi merkittävä varallaoloihin liittyvä oikeuskäsittely (EU C-580/19) (vireille 30.7.2019).

Jokilaaksojen pelastuslaitoksen osalta on jo vireillä päällystövarallaoloa koskeva asia Työtuomioistuimessa ja mitä ilmeisimmin erimielisenä päättyneen keskus-

neuvottelun seurauksena on myös miehistö- ja ryhmänjohtajavarallaoloa koskeva kante valmistelussa. Sopimushenkilöstön osalta on myös varallaoloaika riitautettu. Yhteensä näissä kanteissa vaaditaan yli 2,6 milj.€ jälkikäteisiä palkka-
saatavia varallaoloajalta.

Pelastuslain 32.2 §:n mukaan pelastuslaitos vastaa pelastustoimintaan kuuluvien tehtävien hoitamisesta, kun tulipalo, muu onnettomuus tai niiden uhka vaatii kiireellisiä toimenpiteitä ihmisen hengen tai terveyden, omaisuuden tai ympäristön suojaamiseksi tai pelastamiseksi.

Pelastustoimen säädöspohjan ja apua tarvitsevan asiakkaan näkökulmasta vuodesta 2016 käytössä ollut 15 minuutin tai sitä pidempi valmiusaika varallaolossa sekä kiireellisten hälytystehtävien vaatimuksen yhteensovittaminen on vaikeaa. Pelastustoiminnan tehtävät ovat useimmiten kiireellistä toimintaa vaativia.

Varmuutta siihen, etteikö pelastustoiminnan tehtävien kiireellisyyden vuoksi riitauteta myös pidempiä varallaolon valmiusaikoja työajaksi, ei ole olemassa tai saatavilla.

Uuden työaikalain (872/2019) 4.1 §:n mukaan varallaoloaika ei lueta työaikaan, ellei työntekijän ole oleskeltava työpaikalla tai sen välittömässä läheisyydessä. Varallaolo ei saa kohtuuttomasti haitata työntekijän vapaa-ajan käyttöä. On olemassa vahvat perusteet oikeuskäytännön muuttumisen lisäksi siitä, että myös uuden työaikalain tulkinnat suhteessa pelastustoiminnan luonteeseen liittyvästä kiireellisestä reagoinnista, läheltä työpaikkaa, tulevat jatkamaan pelastustoiminnan varallaoloon liittyvää oikeuskäytäntöä.

Uuden oikeuskäytännön ja työaikalain määräysten valossa useissa pelastuslaitoksissa on päädytty siihen, että käynnistetään toimenpiteet miehistö-, ryhmänjohtaja- ja päällystövarallaolosta luopumiseksi. Toistaiseksi vain päällikkövarallaolo jäisi käyttöön eräin osin tarkistettuna.

Kaikissa pelastuslaitoksemme alueen kunnissa pelastustoiminnan toimintavalmius kiireellisissä tehtävissä perustuu suurelta osin sopimuspalokuntiin ja niiden hälytysosastojen henkilöstön suorituskykyyn. Sopimuspalokuntajärjestelmä tulee edelleen olemaan käytössä ja sen kehittämiseen yhteistyössä sopimuspalokuntien kanssa kiinnitetään muutoksessa ja sen toteuttamisessa huomiota.

Varallaolosta luopumisen aiheuttamia vaikutuksia on suunniteltu tasoitettavaksi esimerkiksi seuraavilla toimenpiteillä:

- Hälytysrahakäytäntöä muutetaan siten, että se kannustaa pelastustoimintaan osallistuvaa henkilöstöä toimintakyvyn ylläpitoon, osaamisen kehittämiseen ja aktiivisuuteen. Käytännössä voidaan puhua ns. aktivointikorvauksesta.
- Päätoimisen henkilöstön määrän lisääminen
  - * Päätoimisen henkilöstön työaikojen ja työskentelypisteiden optimointi siten, että sen avulla on mahdollisuus varmistaa etenkin virka-aikaista pelastustoiminnan toimintavalmiutta aikana jolloin sopimushenkilöstön saatavuus hälytyksiin on heikointa.

- Pelastustoiminnan johtamisjärjestelmän osittainen uudistaminen
- Onnettomuuksien ennaltaehkäisy, omatoimisen varautumisen ja etenkin turvallisuusviestinnän kehittäminen siten, että on mahdollisuus parantaa ihmisten omaa toimintakykyä kohdata erilaisia onnettomuuksia ja arjen häiriötilanteita.

Yhtenä lähtökohtana valmistelussa on pyritty pitämään sitä, ettei pelastustoimen kuntalaskutus saa tämän uudistuksen vuoksi kasvaa.

Varallaolosta luopumiseen suunnitellut ja jatkovalmistelun pohjaksi esitetyt järjestelyt perustuvat kokonaisarviointiin, jossa on harkittu ja laskettu useita eri vaihtoehtoja ja päädytty nyt esitettyyn vaihtoehtoon. Esillä olleen vaihtoehdon pohjalta on mahdollista jatkaa suunnittelua laajemmalla työryhmäpohjalla.

Jokilaaksojen pelastuslaitoksella varallaolojärjestelmästä luopumiseen tähtäävän suunnitelman esittelyt on 6.5. jälkeen käynnistetty laajoilla henkilöstöinfoilla ja -keskusteluilla. Alueen kuntapäätäjille ja johtokunnalle on järjestetty erillisinä kaksi info- ja keskustelutilaisuutta ennen 3.6.2020 pidettävää johtokunnan kokousta.

Aikataulullisesti on suunniteltu, että varallaoloista luovutaan erilliseen suunnitelmaan perustuen siten, että paloasemakohtaiset ja P31-varallaolot olisi lakkautettu 1.1.2021 mennessä.

Tulevan suunnitelman toteuttamisessa eri vaiheissa toimivaltaisia päätöksentekijöitä ovat pelastuslaitoksen johtokunta, Ylivieskan kaupunginhallitus sekä pelastusjohtaja, kukin toimivaltansa rajoissa.

Laajojen henkilöstö- ja kuntajohtajaesittelyjen jälkeen on perusteltua jatkaa varallaolojärjestelyt korvaavan järjestelmän sekä tarvittavien toimenpiteiden valmistelua laajapohjaisessa työryhmässä sekä kuulla kuntia valmistelun pohjaksi.

PELASTUSJOHTAJAN KOKOUKSESSA TEKEMÄ ESITYS:

Johtokunta päättää perustaa laajapohjaisen toimintavalmiustyöryhmän, jonka tehtävänä on valmistella varallaolojärjestelmän korvaavista toimenpiteistä ehdotukset 1.9.2020 mennessä.

Johtokunta nimeää työryhmään keskuudestaan 2 jäsentä. Ylivieskan kaupunkia työnantajana pyydetään nimeämään työryhmään yhden edustajan ja hänelle varahenkilön.

Muut työryhmän jäsenet:

- Pelastuslaitoksen palokuntatiimi nimeää työryhmään kolme jäsentä ja heille varajäsenet siten että he edustavat sekä VPK- että HSPK-palokuntayhdistyksiä.
  - Henkilöt eivät voisi olla päätoimista henkilökuntaa, heidän sijaisiaan eikä samasta palokunnasta kuin muut työryhmän jäsenet.

- Työryhmään kutsutaan mukaan Suomen Sopimuspalokuntien liiton hallituksen jäsenenä toimiva Jarmo Halonen
- Pelastustoimialalla toimivia ammattijärjestöjä pyydetään yhteisesti asettamaan työryhmään kolme jäsenistöjään edustavaa sekä heille varajäsenet, siten että he edustavat pelastustoimintaan osallistuvia eri henkilöstöryhmiä riittävän kattavasti.
- Työryhmän puheenjohtajaksi asetetaan pelastusjohtaja, hänen estyneenä ollessa hänen sijaiseksi nimetyt toimivat sijaisuusjärjestyksen mukaisesti puheenjohtajana.
- Pelastuslaitoksesta työryhmään asetetaan lisäksi toimialuepäällikkö Kankaanpää, kehittämispäällikkö Jokelainen sekä palopäällikkö Jorma Rasila. Heille varajäseniksi ja tarvittaessa asiantuntijaksi pelastuspäällikkö Pekka Rätty ja riskienhallintapäällikkö Harri Pyyhtiä.

Pelastusjohtaja määrää työryhmälle tarvittavan sihteeristön pelastuslaitoksen henkilökunnasta ja kutsuu tarvittavia asiantuntijoita työryhmän kuultavaksi. Työryhmä voidaan työryhmän päätöksellä jakaa tarvittaviin alatyöryhmiin, joiden järjestäytymisestä päätetään työryhmässä.

Työryhmä ja alatyöryhmät kokoontuvat pääosin virka-aikana. Johtokunnan jäsenille kokoukset ja palaverit korvataan Ylivieskan kaupungin palkkiosäännön mukaan ja sopimushenkilöstölle osallistuminen korvataan matka-aikoiheen asianomaisen pelastuslaitokselta saaman tuntipalkan mukaisesti.

Johtokunta päättää pyytää päätöksen liitteenä olevasta muistiosta ennakkolausunnon alueen kunnilta 26.8.2020 mennessä. Lausunnoilla on merkitystä toimintavalmiustyöryhmän työhön ja palvelutasopäätöksen 2021-2024 valmistelussa. Kuntia pyydetään ennakkolausunnossa huomioimaan myös liitteenä oleva kyselylomake. Lausunnon valmistelua varten kuntiin toimitetaan myös tämän pykälän oheismateriaali.

JOHTOKUNTA: Päättyä täydentää pelastusjohtajan päätösesitystä siten, että johtokunta nimeää johtokunnan varsinaisille työryhmän jäsenille myös varajäsenet, sekä lisää paikat kahdelle alueen kunnalle työryhmään täydentämään alueellista tasapainoa.

Johtokunta valitsi edustajikseen työryhmään Jarmo Vuolteenahon ja hänelle varajäseneksi Anne Nevansaaren ja Jari Törmikosken ja hänelle varajäseneksi Aini Matinlaurin.

Johtokunta valtuutti johtokunnan puheenjohtajan ja Ylivieskan kaupunginjohtajan pyytämään kahta kuntaa nimeämään edustajansa täydentämään työryhmää alueellisen tasapuolisuuden hengessä.

Johtokunnalle tulee antaa tiedoksi työryhmän lopullinen kokoonpano ja suunniteltu etenemisaikataulu sekä raportoida työryhmän työn etenemisestä säännöllisesti.

Johtokunnassa käytiin evästyskeskustelua siitä, että missä hengessä työtä jatketaan. Rakentava työryhmätyöskentely, missä tulee huomioitua eri toimijaosapuolten sekä alueen kuntien näkemykset ja tavoitteet mahdollisimman hyvin, katsottiin erittäin tärkeäksi.

Työryhmältä odotetaan yhteistä näkemystä nykyisen varallaolojärjestelmän korvaamiseksi mallilla, jossa turvataan alueellinen tasapuolisuus sekä vakituisen väen että sopimuspalokuntien motivaatio ja nykyinen valmius palvelutasopäätöksen mukaisesti.

Kari Jokela poistui kokouksesta klo.11.49 tämän asian päätöksenteon jälkeen. "

Liitteenä saate Jokilaaksojen pelastuslaitoksen lausuntopyynnöstä. Oheismateriaalina muistio pelastuslaitoksen varallaolokäytännöt muuttuvassa Suomessa 1.6.2020, kyselylomake alueen kuntiin sekä lähtövarmuusehdotus diasarja.

Ehdotus:

Annetaan kokouksessa.

Ehdotus:

Pyhäjoen kunta lausuu seuraavaa:

- Pyhäjoen kuntastrategiassa ”Pyhäjoella Virtaa 2030” oleva visio lähtee siitä, että Pyhäjoki on hallitusti kasvava kansainvälinen kunta, joka tarjoaa monipuoliset elämisen ja yrittämisen mahdollisuudet. Vision toteuttamisen lähtökohtana on, että Pyhäjoki on vetovoimainen, hyvinvoiva ja vastuullinen kunta. Hyvinvoivan Pyhäjoen yksi tavoite on aktiivinen kansalaisyhteiskunta, jossa kuntalaisten osallistumismahdollisuuksia lisätään ja tehdään hyvää yhteistyötä yhdistysten ja kolmannen sektorin kanssa.
- pelastustoimen tosiasiallinen toimintavalmius (10 min / 15 min lähtöaika) perustuu puolivakinaisen (sopimuspalokunta) palokunnan osaamiseen ja kyvykkyyteen suoritua pelastustehtävistä sekä ensivastetehtävistä. Tällöin koko johtamisjärjestelmän tulee tukea tämän puolivakinaisen sopimuspalokunnan motivoitumista annetun tehtävän suorittamiseen. Tämä järjestely on kustannustehokkain malli suoritua pelastustehtävistä maaseudulla.
- Paikallisesta varallaolosta luopuminen tai sen heikentäminen vaikuttaa suoraan tosiasialliseen kykyyn vastata pelastustoiminnan palvelutasotavoitteeseen.
- Esitetystä mallissa ei tunnisteta ollenkaan Jokilaaksojen pelastuslaitoksen

alueella olevaa eurooppalaista suurhanketta eli Fennovoima Oy:n Hanhikiven ydinvoimalaitosta ja sen rakentamista ja siihen liittyvää varautumista. Suurhankkeen välillisenä vaikutuksena syntyy uusia tarpeita, joihin tulee myös varautua.

- Varalla-olojärjestelmän uudistamisesta tulee luopua tässä vaiheessa ja luopua uudistuksista, jotka heikentävät puolivakinaisen (sopimuspalokunta) palokunnan asemaa millään tavalla.
- Koko uudistuksen tarpeellisuus täytyy asettaa kyseenalaiseksi, erityisesti tulossa oleva SOTE-maakuntauudistus vaikuttaa koko kontekstiin merkittävällä tavalla.
- Uudistuksen valmisteluprosessi ei kokonaisuutena näytä avoimen ja hyvän hallintotavan mukaiselta eikä ole lisäämässä kuntien luottamusta tehtävän hoitamiseen.

Päätös:

Kunnanhallitus hyväksyi ehdotuksen.
